

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПОРТРЕТ АВРААМА ЛІНКОЛЬНА (на матеріалі роману Ірвіна Стоуна “Любов вічна”)

Шістнадцятий президент Сполучених Штатів Америки увійшов в історію цієї країни як людина, що присвятила своє життя справі визволення темношкірих американців і нарешті здобулася скасування рабства у 1865 році. Цей видатний політичний і державний діяч заслужив на почесне ім'я “великий емансипатор”.

Президентство Лінкольна прийшлося саме на той час, коли країна вирішувала своє майбутнє у перебігу громадянської війни між Півднем і Північчю. Завдяки зусиллям Лінкольна, який вважав, що дім, у якому немає злагоди, не може вистояти (a house divided against itself cannot stand), країна залишилася єдиною. Знаком глибокої пошани співвітчизників до свого президента було спорудження вдячними нащадками величного Меморіалу Лінкольна у Вашингтоні. Інтерес до цієї неабиякої людини надихнув американських письменників на написання романів про Лінкольна, найбільш видатними з яких є “Любов вічна” (Love is Eternal) Ірвіна Стоуна та “Лінкольн” (Lincoln) Гора Відала – обидва у свій час були бестселерами.

Романи написані у різній манері. Стоун змальовує Лінкольна виключно з точки зору його дружини Мері Годд; роман Відала, навпаки, є твором поліфонічним, у якому президента описано з різних точок зору – його друзів, колег, дружини і навіть політичних опонентів та відвертих ворогів. Про різний підхід авторів до створення літературного пор-

трету Лінкольна свідчать і назви романів. Стоун прагне створити більш ліричний портрет героя, акцентуючи увагу на співвідносинах між Лінкольном-чоловіком і його дружиною. При цьому автор вдається до специфічного типу розповіді – всі події подано так, як вони сприймаються рефрактором (the Central Observing Consciousness – термін Генрі Джеймса), тобто дружиною Лінкольна Мері. Це зумовило досягнення дещо суб'єктивного ракурсу нарації – читач може бачити і чути лише те, що бачить і чує рефрактор. Відал, навпаки, ставить за мету змалювати більш об'єктивний, реалістичний портрет президента, портрет-біографію, що досягається завдяки зміні точок зору.

На матеріалі портретних описів, що є в романі Стоуна “Love is Eternal” [6], простежимо, яким змалювано Лінкольна – людину, чоловіка, батька, видатного політичного і державного діяча. По-перше, зазначимо, що протяжність суто портретних описів Лінкольна у романі коливається від кількох рядків тексту (найдовший з них складається із 76 слів) до словосполучення типу his leathery face. Навіть найдовші портретні описи (а вони мають тенденцію з'являтися у першій половині тексту) ніколи не складають цілий абзац. Таким чином, можна констатувати, що переважають в романі портретні рисунки та включення [2], які кожного разу на протязі твору або наводять додаткову інформацію про протагоніста, або підкреслюють рису зовнішності та характеру, згадану раніше. Кінець кінцем усі ці рисунки та включення формують багатогранний портрет героя.

Із вірогідних джерел [5, 647] відомо, що Лінкольн був височенним і надмірно худим, у той же час дуже міцним і дужим – роки праці дроворубом у молоді роки не пройшли марно. Зовнішньо він був таким непривабливим, що навіть найближчі порадики називали його “бабуїном”, тобто мавпою. Народившись у бідній сім'ї, рано осиротівши і не одержавши звичайної середньої освіти, завдяки любові до читання і надзвичайній цілеспрямованості він став прекрасним юристом, був обра-

ний до Конгресу США і нарешті став президентом. Його фізична сила і рішучість дивно поєднувались із м'якістю характеру, уразливістю та співчуттям до простої людини.

Аналіз лексичного складу портретних описів Лінкольна в романі Стоуна показує, що автор надає великої уваги зовнішнім даним протагоніста. Так, серед найбільш частотних лексем зустрічаємо назви **частин тіла**: *eyes, face, hands, head, legs, hair, arms, cheeks, lips, neck*. Їх абсолютна частота в портретних описах Лінкольна коливається від 49 (*eyes*) до 7 (*neck*); **предметів одягу**: *suit, collar, shirt, stock, trousers*; коментування **голосу** героя: *voice* (А.ч.=22), **виразу обличчя**: *expression* (А.ч.=6) тощо.

Частотний список цих лексем очолює іменник *eyes*, що свідчить про стилістичну навантаженість цієї лексеми в портретних описах. Характерна особливість очей протагоніста полягає у тому, що вони є дзеркалом його душі, його психофізичного та емоційного стану. Тому вони постійно змінюють вираз і навіть колір. Іноді вони чисті, блискучі, сяючі: *clear, burning, luminous, alight*, подеколи тусклі, сірі, запалі: *opaque, pain-fraught, gray, sunk deep, deathlike*. Аналогічний контраст простежується і в змалюванні виразу очей героя. З одного боку, в них є щось хлопчаче, в них – любов, блиск та вдячність: *small boy expression, amused, love and gratitude in his eyes, twinkle in his eyes*; з другого – в них біль, неспокій, таврування, тривожний роздум та лють: *pain in his eyes, flagellated look, trouble in his eyes, dark fever brooding in his eyes, pained, outraged, buffled*.

Цей контраст підкреслює або уразливість і дитячу беззахисність персонажа перед оточуючими обставинами, або його милосердя, відкритість, імпульсивність.

Наступною за шкалою рангових частот у портретних описах Лінкольна є лексема “*face*”, яка переважно супроводжується означеннями, підкреслюючими *худобу* героя: *the longest face in the world; long,*

hollow-checked face; gaunt face, bone-ridged face, peaked face; нездоровий колір його обличчя: leatherly face, dark face, colorless face, sallowness of his face. Як і у характеристиці очей персонажа, величезна увага надається опису *міміки* обличчя: *a smile lighted his face* та внутрішньому стану героя: *a shy, constrained look on his face; darkening face; melancholy settled over his face, grief-stricken face.*

Неабияка увага у портреті Лінкольна надається його *рукам*: *hands* (А. ч. =24), *arms* (А. ч. =9) та *жестам* – *his hands clasped tight; he raised his cranelike arms above the crowd; he stretched out his hands, he tucked his hand intimately under her arm; (he) put his left hand on the open Bible, (he) made fumbling gestures with his hands.*

Відомий дослідник значення жестів Алан Піз вважає, що звичка ходити із високо піднятою головою та стиснутими за спиною руками є ознакою впевненої в собі людини [З: 75], яка демонструє свою впевненість і рішучість на очах інших. Це навряд чи може бути віднесене до Лінкольна, бо він звичайно ходить узад-уперед по кімнаті із опущеною головою та стиснутими за спиною руками тільки тоді, коли ніхто, крім дружини, його не бачить. Це скоріше ознака глибоких роздумів і сумнівів щодо рішень, які приймаються. Ще одна характерна для замисленого Лінкольна поза – стиснуті руками коліна: *hands clasped tight about his ankles; hands clasped about his knees.*

Поряд із використанням слів *hands* та *arms* для передачі жестів персонажа, вони часто зустрічаються у змалюванні суто *зовнішніх портретних рис*: *his long bony-knuckled hands, his powerful arms*; або його *фізичного стану*: *his cold hands.*

Важливу роль у змалюванні літературного образу Лінкольна відіграє його *голос*, хоча візуально-портретною характеристикою голос людини не є. Але для Лінкольна це дуже важливий елемент його зовнішнього портрету: *(voice) high, strong, resonant.* Як і в змалюванні інших зовнішніх рис персонажа, в описі його голосу простежується кон-

трастність. Голос Лінкольна є відображенням його внутрішніх переживань, пов'язаних зі здатністю героя до співчуття, любові, з одного боку: *earnestness in his voice, deeply moving, quivering with emotion, querulous*; з другого, свідчить про рішучість персонажу, здатність до роздратованості і навіть люти: *stern, harsh, hoarse, filled with indignation, with an unpleasant timbre, thin falsetto, dry.*

Ще одна суттєва риса зовнішності протагоніста – це його надмірно довгі ноги. Саме з опису *ніг* персонажа починається його перший портретний рисунок у романі, і найперше й найсильніше враження Мері, через сприйняття якої передано події, є враження від довжини ніг Лінкольна:

...out of a trap door above the speaker's stand a pair of feet emerged and then a naked pair of calves, then long legs that kept drooping downward into the room, legs that seemed to cover full 12 feet from the trap door to the stand. The rest of the man finally appeared, a long scrawny torso, a neck, arms that seemed to her even longer than the incredible legs, a dark gaunt, bone-ridged homely face... [6: 52]

Величезну увагу в портреті героя автор надає описові його *волосся* – чорного, густого, хвилястого (*black, thick, wavy*), в залежності від настрою персонажа та обставин то неохайного і стирчаючого (*unkempt, disheveled, standing up, straight, coarse*), то чисто вимитого, охайно підстриженого і м'якого (*freshly cut, washed, soft, neatly combed, plastered immaculately back*).

Аналогічні контрасти спостерігаємо в описі *одягу* Лінкольна – то він старий, пом'ятий, пропотілий: *old suit, plastered to his body, wrinkled pants, shirt soaked through with perspiration*, то свіжий: *brand new suit, pressed suit, fresh white collar, gleamingly new silk stock, brand new shirt.*

Змалювання зовнішності героя не є докладним описом, але численні деталі його портретних рис, пов'язані з його *фігурою*: *legs, feet, arms, figure, head, body, torso*; *обличчям*: *face, eyes, cheeks, mouth, lips, hair,*

sideburns; голосом: voice; усмішкою: smile; одягом: suit, collar, stock, shirt, trousers, coat, beaver hat, vest складаються у яскравий, правдоподібний портрет. При цьому основна риса зовнішності Лінкольна – контрастність портретних характеристик. Його змальовано як некрасиву, надмірно худу, височенну, похмуру і мовчазну людину – ось лише деякі ознаки його зовнішності: *ugly, homely face, very thin, gaunt, tall, outsized, silent, gloomy*. З другого боку, його обличчя часто зоріє усмішкою, він здатний любити і бути вдячним: *a smile lighted his face, love and gratitude in his eyes*. Це людина непомірної сили: *powerful arms, the crush of his embrace, the rough muscle structure of his body, powerful muscles, mouth and chin forceful, twelve foot giant*. Ця сила дивно поєднується з грацією: *with a graceful movement*, із здібністю щиро сміятись: *laughed in high glee, laughed unconstrainedly* та бути ніжним: *looked at her tenderly*.

У змалюванні портрету Лінкольна автор вдається до різноманітних стилістичних засобів: антитези, епітету, метафори, порівняння, які часто зустрічаються у конвергенці. Так, епітет комбінується з порівнянням – так званий порівняльний епітет [1, 143]: *skeleton-like (body), cranelike arms, parchment-like skin, deathlike face*; метафора комбінується з порівнянням та епітетом:

Her eyes traveled upward laboriously, almost as one climbed a high and precipitate cliff, to Mr. Lincoln's six feet and four inches of height [6, 68].

І знову зовнішні характеристики Лінкольна є ознаками його внутрішнього емоційного і психологічного стану:

He was like a dark pillar of fire [6, 136]

...he would lower his head like a lamb in a storm [6, 33]... the bones stood out in his cheeks like jagged rocks in a dark sea [6, 369].

Оригінальні розгорнуті метафори створюють яскравий образ протагоніста:

She was dancing with a broken windmill, with a ship in a storm at sea, with a flagpole waving in the breeze [6, 68]

...his face was a battlefield with deep lines of retrenchment and the corpses of destroyed hopes [6, 283]

...her efforts to improve his domestic manners had fallen on infertile soil, the log-cabin manners refusing to be polished out of the rough diamond [6, 226].

Ще один виразний стилістичний засіб змалювання постаті героя – гіпербола, яка підкреслює надмірний зріст Лінкольна, його худість, силу; для цього автор вдається до ресурсів морфемного рівня:

(he) was *outsized, indestructible male strength, unfathomable gray darkness, the longest face in the world*.

Як і в наборі лексичних одиниць, у системі стилістичних засобів портретних описів Лінкольна спостерігається контраст, який у чистому вигляді постає у виді антитези:

He was a man of contradictions, the rustic manners against the innate breeding, the melancholy against the insistent humor, the awkward clumsiness against the sometime-attractiveness, the hunger for love against the shyness with women [6, 117].

Отже, наведені приклади свідчать про те, що домінуючою рисою в літературному портреті Лінкольна є контрастність, яка свідчить про складність, протирічність і неабияку глибину характеру цієї видатної особистості. Можна вважати, що автор змалював достатньо реалістичний образ шістнадцятого президента США, основні риси характеру якого співпадають із відтвореними в скульптурному портреті, що знаходиться в Меморіалі Лінкольна [4, 156].

При цьому зовнішній портрет героя є відображенням його внутрішнього стану, найбільш суттєвих рис його характеру.

Література

1. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка. – Л., 1973.
2. Горшенева Е.С. Портрет персонажа в системе целостного художественного текста. Автореф. канд. дисс. – К., 1984.
3. Пиз А. Язык телодвижений. – “Ай Кью”, 1992.
4. Ageeva Z.D., Alyoshkina N.P. USA. A Reader. – М., 1976.
5. Family Encyclopedia of American History. – Pleasantville, 1975.
6. Stone Irving. Love is Eternal. – Signet, 1969.